

БІБЛІОТЕКА ТА ІНФОРМАТИЗАЦІЯ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ: ТЕХНОЛОГІЯ ВЗАЄМОДІЇ

Шкутник І. М., Шестопалова О. В.

Наукова бібліотека

Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет».

В статті розглядаються поняття інформатизації суспільства, медіаосвіти, її значення в сучасному світі, а також взаємодія бібліотечної справи з новітніми формами інформаційних технологій.

Ключові слова: бібліотека вищого навчального закладу, інформаційна освіта, інформатизація суспільства, медіаосвіта, медіатехнології, функції медіаосвіти.

Україна завжди була, є і залишиться частиною світового суспільства, яке за останні десятиріччя ХХ ст. досягло стрімкого розвитку та поступово змінилось з індустріального на інформаційне. Інформатизація торкнулася всіх сфер людського життя. Нові інформаційні технології відкривають людству нові можливості.

Інформатизація суспільства – це задоволення інформаційних потреб суспільства за допомогою використання інформаційних ресурсів. Однією з найголовніших умов інформатизації суспільства є інформатизація освіти. Метою інформатизації освіти є, насамперед, підвищення ефективності та якості підготовки фахівців. Інформаційна революція, яка постійно набирає силу, швидко змінює світ [6, с. 55].

До основних напрямів розвитку інформаційного суспільства можна віднести :

- інтелектуалізацію суспільства, створення і впровадження нових технологій, заснованих на використанні знань;
- створення програмно-інструментальних засобів для спрощення опису, інтеграції, ідентифікації знань в різних галузях;
- формування нової системи освіти і виховання майбутніх поколінь громадян;
- формування творчої, гармонійно розвиненої і гуманістично орієнтованої особи;
- розробка нових методів, які повинні дозволити людині правильно зрозуміти і дослідити нову інформаційну картину світу.

Інформація – це нове знання, що передається від джерела до приймача інформації.

Безперервність інформаційної взаємодії є умовою існування особистості як члена суспільства. Використання інформації людиною – природне і необхідне [9, с. 163].

Освіта спрямована, передусім, на максимальний розвиток здібностей особистості до самореалізації. Для цього необхідно створити умови для доступу до різних джерел інформації, формування і розвитку в особистості здібностей, пов'язаних з її пошуком, обробкою, сприйняттям, розумінням, використанням, тобто з інформаційною компетентністю [2, с. 202]. Виникає проблема формування й розвитку інформаційної культури людини. Інформаційна освіта дає можливість забезпечення безперервної освіти.

Сучасна освіта неможлива без використання засобів масової комунікації та інформаційних технологій. Сучасні засоби масової комунікації стали системою неформальної освіти й просвіти різних верств населення.

Інформаційне забезпечення освіти є одним із пріоритетних напрямів її реформування. До носіїв інформації для суспільства можна віднести спеціальні навчальні випуски газет, журналів, теле-, радіо-, відео-, розробки уроків і навчально-виховних заходів та ін. [8, с. 250].

Навчально-виховний процес має бути направлений :

- на формування та розвиток пізнавальної активності особистості;
- на удосконалення форм і змісту навчального процесу;
- на впровадження інформаційно-комунікаційних технологій для навчання.

З одного боку, стандартизація освітніх систем підкріплена впровадженням нових інформаційних технологій та все більше підкоряється вимогам глобалізації. У сфері освіти це сприяє одержанню нових знань, умінь, а також допомагає орієнтуватися в інформаційному просторі. З іншого боку, глобалізаційні і кризові тенденції в освіті пов'язані з негативним впливом масової аудіовізуальної культури на зростаюче покоління. У зв'язку з цим значно актуалізується проблема розвитку медіаосвіти зростаючого покоління [7, с. 8].

Незважаючи на те, що більшість населення позитивно ставиться до медіаосвіти, існує ряд об'єктивних проблем, що стають на заваді активному застосуванню нових технологій в навчальному процесі. Впровадження нових інформаційно-комунікаційних технологій не змінює і не поліпшує якість освіти, тому великого значення набуває необхідність підвищення рівня медіакультури працюючих педагогів.

Вважається, що вперше термін «медіаосвіта» було вжито в 1973 р. на спільному засіданні сектору інформації ЮНЕСКО та Міжнародної ради з кіно, телебачення та аудіовізуальної комунікації. Втім, деякі науковці вказують, що першу навчальну програму

з медіаосвіти розробив канадієць М. Маклюен в 1959 р., а її активне впровадження до навчально-виховного процесу розпочалося в 60-х роках ХХ ст. у Великій Британії, Канаді, Німеччині, США, Франції [5, с. 6].

В Україні медіаосвіта почала системно розвиватись в останні роки. У 2010 р. Національна академія педагогічних наук схвалила Концепцію впровадження медіаосвіти. Її проект було опубліковано в освітянських газетах.

На Віденській конференції у 1999 р. було визначено ролі, які медіаосвіта відіграє у суспільстві:

- медіаосвіта сприяє збагаченню людей різним культурним досвідом за допомогою споживання медіаповідомлень усіх типів (друкованого слова, зображень, аудіо та зображень, що рухаються);
- медіаосвіта створює додаткові можливості людям у будь-якому суспільстві та уможлиблює доступ до медіа людям з особливими потребами або економічно неспроможним верствам населення;
- медіаосвіта відіграє найважливішу роль у здатності людей оцінювати інформацію про соціальні та політичні конфлікти, війни, природні лиха, екологічні катастрофи тощо та реагувати на неї;
- у ситуаціях, коли доступу до електронних і цифрових технологій немає або він обмежений, медіаосвіта може базуватися на доступних технологіях і формується під впливом наявних контекстів [4, с. 8].

Медіаосвіта має надавати знання щодо того, як:

- аналізувати, критично осмислювати і створювати медіатексти;
- визначати джерела медіатекстів, їхні політичні, соціальні, комерційні, культурні інтереси й контекст;
- інтерпретувати медіатексти й цінності, що несуть у собі медіа;
- добирати відповідні медіа для створення та розповсюдження власних медіатекстів і залучення зацікавленої в них аудиторії ;
- уможлиблювати вільний доступ до медіа для споживання та виробництва власної медіапродукції [4, с. 9].

В сучасній практиці інформатизації існує тенденція у пріоритетах розвитку її складників – спочатку комп'ютеризація (вдосконалення засобів пошуку й оброблення інформації, насичення всіх сфер соціальної практики комп'ютерами), а потім – інтелектуалізація (розвиток знань і здібностей людей до сприйняття і створення інформаційних повідомлень) [2, с. 203].

Забезпечення учасників навчально-виховного процесу новітньою інформацією є необхідною передумовою підвищення його ефективності. Підручники не завжди можуть бути джерелом найновішої інформації. У сучасних умовах роль засобів масової інформації полягає не тільки в наданні інформації, а й у виконанні навчальної та виховної функцій [8, с. 249].

Саме система освіти має давати необхідні знання про інформаційне середовище, формувати медіакультуру і новий інформаційний світогляд, заснований на розумінні визначальної ролі інформації в житті людини.

Темпи комп'ютеризації випереджають людські можливості сприйняття, пошуку інформації, формування інформаційних потреб. Розвивати інтегровані напрями освіти, відповідно до темпів розвитку інформаційного суспільства, можливо за допомогою медіаосвіти [2, с. 203].

З розвитком медіатехнологій у світі розпочався новий етап комп'ютеризації діяльності людини. Користувач знаходить нові можливості в інформаційному середовищі, яке створюють графіка, анімація, звук, фото, відео та ін. [6, с. 55].

Загострення конкуренції на ринку освітніх послуг, якому сприяє стрімкий розвиток інформаційних технологій, участь бібліотек ВНЗ у створенні єдиного освітнього простору на базі вітчизняних і міжнародних інформаційних ресурсів у сфері освіти та науки створюють підґрунтя для розгляду бібліотеки як реальної та інноваційної моделі для розвитку ВНЗ, яка забезпечує підвищення ефективності процесу навчання, інтенсифікацію наукових досліджень, реалізацію творчих здібностей студентів та професорсько-викладацького складу. Бібліотеки та освіта є спорідненими, синонімічними поняттями [1, 13]. Ефективність навчального процесу та якість підготовки фахівців і висококваліфікованих дослідників закладом освіти залежить від забезпечення якості послуг на підтримку навчання, що їх надають бібліотеки [1, 14].

Вузівські бібліотеки підтримують дослідження, науково-навчальні процеси ВНЗ, поширюють інформацію про місію своїх установ. Бібліотеки повинні розвиватися разом з дослідженнями, що змінюються, і вивченням поведінки в умовах нового мережевого простору.

Сучасна бібліотека ВНЗ повинна передбачати очікування користувача щодо задоволення інформаційних потреб та створення комфортного середовища. Задовольнити інформаційні потреби користувача, зробити інформацію доступною – саме в цьому полягає одна з найважливіших функцій бібліотеки ВНЗ. Ця функція здійснюється бібліотекою шляхом обслуговування – створенням бібліотечно-інформаційних продуктів

та наданням послуг.

Масштаби впливу медіа на різні сфери діяльності бібліотеки зростають щодня. Це вимагає від працівників бібліотек не тільки знання сучасних технічних пристроїв та вміння працювати з ними, а й певного рівня критичного мислення, навичок самостійної творчої роботи, пов'язаної з пошуком, обробкою та поданням інформаційного матеріалу.

Соціальні медіа розглядають як нове явище – «Інтернет з людським обличчям», що гарантує свободу доступу до інформації, демократичність і різноманітність можливостей самовиявлення, масштаби соціального креативу. Це гостро відчували і користувачі, і працівники бібліотек. До практики діяльності бібліотек увійшло створення персональних профілів, віртуальних професійних співтовариств у соціальних мережах, спеціалізованих форумів та порталів. Доречним стало й використання блогів [3, с. 19]. Блоги є ефективним інструментом для діалогу «бібліотекар-читач», міжпрофесійного спілкування, що сприяє професійному зростанню і вдосконаленню та дає можливість самовираження, стимулює творчу активність.

До тем, що активно обговорюються в бібліотечній сфері, можна віднести: проблеми реалізації ініціативи відкритого доступу та самоархівзації робіт, проблеми представлення бібліотек в соціальних мережах, програми популяризації читання, проблеми університетської науки, авторського права, наукової комунікації в цифрову епоху.

Сервіс бібліотечно-інформаційних послуг потрібно розглядати як процес погодження суб'єктивних запитів користувачів та об'єктивних можливостей бібліотечного фонду. Сервісне обслуговування в бібліотеці – це надання нових бібліотечно-інформаційних продуктів та послуг:

- забезпечення доступу користувачів до електронних баз даних безпосередньо в бібліотеці;
- інформації на нових видах носіїв інформації, відкриття електронної читальної зали, фонду CD-ROM;
- організація доступу до ресурсів бібліотеки для віддалених користувачів шляхом створення веб-сайту та онлайн-каталогу тощо.

Онлайн-сервіси постали як новітні віртуальні форми соціальної активності бібліотек у мережі Інтернет та як основа для налагодження професійної комунікації, взаємодії книгозбірні та користувача, бібліотеки й суспільства загалом [3, с. 19].

Вітчизняні бібліотеки почали використовувати соціальні сервіси як канали неформальної комунікації та засоби мотивації розвитку професійної сфери, що

реалізуються у різних формах: як засоби залучення ширшої аудиторії користувачів мережі; як інструменти бібліотечного маркетингу, що сприяють розповсюдженню бібліотечних новин, стимулюють просування бібліотечних продуктів, послуг та сервісів, анонсують заходи та проекти [3, с. 20].

Інформаційний сервіс бібліотеки передбачає надання користувачам суттєвої допомоги в користуванні бібліотечними фондами:

- виконуючи довідкові запити;
- допомагаючи у пошуках матеріалів як за традиційним картковим каталогом, так і за сучасним електронним;
- надаючи поради щодо інформаційних джерел та пошукових стратегій;
- високою культурою обслуговування тощо.

Маючи проблему недостатньої кількості літератури – особливо навчальної – вузівські бібліотеки України створюють повнотекстові колекції навчально-допоміжних матеріалів. Частіше бібліотеки використовують їх лише в локальних мережах чи навіть на локальних машинах, щоб уникнути проблем, пов'язаних з вирішенням питань авторського права. Бібліотечна діяльність завжди була пов'язана з питаннями охорони авторських прав і захисту інтелектуальної власності.

Застосування медіатехнологій допомагає бібліотекарям зацікавити користувачів, залучити їх до обговорення та підготовки бібліотечних подій. Це надає можливість вирішувати різні бібліотечні проблеми шляхом їх обговорення у мережі з колегами та користувачами. Соціальні сервіси розширюють професійні контакти, заохочують пошук нового стилю, творчої волі, ідей співробітництва та їхньої реалізації у бібліотечній галузі, формують позитивний імідж книгозбірень, стимулюють користувачів стати партнерами у розвитку бібліотек [3, с. 20].

Більшість національних і державних вітчизняних бібліотек мають електронні каталоги. Процес створення електронних каталогів є дуже тривалим і досить витратним. Проте читач може лише дізнатись про наявність потрібного видання, а отримати його – вже у приміщенні бібліотеки. Окремим питанням для українського суспільства залишається майже повна відсутність централізованих наукових публікацій в Інтернеті [1, 16]. Бібліотека як середовище формування інтелектуальних та інформаційних ресурсів суспільства покликана накопичувати, синтезувати та пропонувати суспільству інтелектуальний інформаційний продукт на всіх носіях інформації.

Нині інтелектуальний інформаційний продукт посідає чільне місце у світі і визначає формування суспільства знань, економіки знань, інтелектуального ресурсу, всіх

фундаментальних світових процесів у галузях науки, культури, управління, виробництва.

Сьогодні можна визначити три найголовніші завдання бібліотек:

- обробка інтелектуальних інформаційних технологій;
- максимальне використання інтелектуальних інформаційних технологій бібліотеки для забезпечення своєї діяльності;
- забезпечення доступу до інформаційного продукту [1, 31].

Сьогодні практично в усьому світі до освітніх програм підготовки молоді включено вивчення нового предмета, який отримав назву «Медіаосвіта / Медіаграмотність». В останні роки в Україні було захищено декілька дисертацій, які засвідчили актуальність і перспективність розроблення цього напрямку. Актуальність впровадження медіаосвіти до системи вищої освіти за допомогою інтеграції медіаосвітніх технологій до професійної підготовки майбутніх фахівців обумовлена виникненням у навчальному процесі нової концепції професійної підготовки, яка містить медіаосвітні стратегії, що мають на меті формування медіаосвітньої культури [7, с. 8]. Досвід впровадження медіаосвіти до навчального процесу ВНЗ України переконливо засвідчує не тільки необхідність теоретичної розробки проблем професійно-орієнтованої медіаосвіти та аргументації її переваг, а й нагальну потребу у всебічному сприянні її впровадженню до навчального процесу.

Проте зараз переважна більшість вітчизняних бібліотек є пасивними користувачами Всесвітньої мережі. Це пов'язано, насамперед, із постійним розвитком різних форм медіа, цифровою конвергенцією електронних технологій та онлайн-сервісів, браком досвіду роботи бібліотечного персоналу в умовах електронного середовища.

Без комп'ютера сьогодні неможливо уявити навчальний процес. Розвиток комп'ютеризації освіти розширює коло навчальних завдань; з'являються нові засоби інформаційних технологій навчання; широкі можливості надаються мережею Інтернет (пошук необхідної інформації, створення Інтернет-сайтів тощо). Все це допомагає створювати якісно новий інформаційно-освітній простір, у якому інформаційний потік спонукає людину до переходу від накопичення знань до системи оволодіння навичками самоосвіти. Застосування медіа у діяльності бібліотек уможливорює отримання нових інструментів для організації та управління інформацією, надання до неї доступу, стимулювання подальшого розвитку бібліотечної професії та створення якісно нової комунікації з користувачами [3, с. 21].

Активне освоєння медіа бібліотеками тільки починається. Але важливо зазначити, що останнім часом все активніше на онлайн-просторах з'являються українські бібліотеки,

які створюють цікаві Інтернет-проекти, взаємодіють між собою та з користувачами. Перед працівниками бібліотек постає завдання створення нових умов комунікації, які слугували б покращенню розуміння принципів функціонування інформаційного простору окремих користувачів та розвитку їх навичок орієнтування в усьому спектрі інформаційних ресурсів. Таким чином, адаптація бібліотек до нових форм комунікацій є інноваційною тенденцією розвитку бібліотечної сфери.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бібліотека вищого навчального закладу в епоху електронних комунікацій : матеріали регіональної міжвузівської науково-практичної конференції / уклад. : В. М. Белінська, Н. В. Мороз. – Чернігів : Наук. б-ка ЧДІЕУ, 2010. – 92 с.
2. Дрогайцев О. І. Комп'ютеризація як складник інформаційної освіти / О. І. Дрогайцев // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. праць / за ред. З. П. Бакум ; ред. кол. : З. П. Бакум, Я. В. Шрамко, І. В. Шелевицький. – Кривий Ріг : КПІ ДВНЗ "КНУ", 2013. – Вип. 38. – С. 202-204.
3. Мар'їна О. Бібліотеки та соціальні медіа: технологія взаємодії / О. Мар'їна // Вісн. Кн. палати. – 2012. – № 8. – С. 19-21.
4. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник / ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк ; за наук. ред. В. В. Різуна. – К. : Центр вільної преси, 2012. – 352 с.
5. Невмержицька О. В. Особливості медійного виховання / О. В. Невмержицька // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. праць. Вип. 19 / ред. кол. : В. К. Буряк (гол. ред.), Л. В. Кондрашова, Г. Б. Штельмах. – Кривий Ріг : КДПУ, 2007. – С. 110-115.
6. Пінчук О. П. Проблема визначення мультимедіа в освіті : технологічний аспект / О. П. Пінчук // Нові технології навчання : наук.-метод. зб. Вип. 46 / Ін-т інновац. технологій і змісту освіти МОН України ; ред. кол. : В. О. Зайчук, А. В. Кудін, Я. Я. Болюбаш, І. А. Шелест, В. А. Баженов. – К., 2007. – С. 55-59.
7. Онкович Г. Медіаосвіта у вищій школі / Г. Онкович // Освіта. – 2013. – № 15-16. – С. 8.
8. Чернявська Ю. Ю. До питання розвитку медіаосвіти в школах Західної Канади / Ю. Ю. Чернявська // Інформ. аційні технології і засоби навчання : зб. наук. праць / за ред. В. Ю. Бикова, Ю. О. Жука ; Ін-т засобів навчання АПН України. – К. : Атіка, 2005. – С. 249-255.

9. Чернявська Ю. Ю. Медіаосвіта у Великій Британії та Канаді / Ю. Ю. Чернявська // Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології : колективна монографія. – К. : Атіка, 2005. – С. 163-175.

КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКА РОБОТА НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ СЕРЕД СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

Ястремська Л.Ю.

Наукова бібліотека Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

Одним із основних завдань наукової бібліотеки Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв [далі - бібліотеки] з часу її створення було проведення культурно-просвітницької та виховної роботи серед користувачів. Турбота про гармонійний і всебічний розвиток студентської молоді об'єднує зусилля Академії та наукової бібліотеки.

У складі Академії працюють 4 інститути: Інститут мистецтв, Інститут менеджменту, Інститут дизайну і ландшафтного мистецтва, Інститут післядипломної освіти.

В Академії навчаються майже 3 тисячі студентів з різних областей України. Щоб роки навчання, проведені в Києві на святій землі Києво-Печерської лаври, залишились у пам'яті назавжди, бібліотека спрямовує свої зусилля не лише на обслуговування студентів необхідною навчальною літературою, а й на проведення значної культурно-просвітницької роботи в тісному контакті з кафедрами, інститутами, студентською радою.

Традиційними стали літературно-музичні години з використанням музичних творів українських, російських та зарубіжних композиторів; усні журнали з експонуванням видань з образотворчого мистецтва, вечори поезії за творами поетів – викладачів і студентів, вечори історичного портрету за творами українських письменників, істориків,

Відділ обслуговування став центром проведення масових заходів не лише в бібліотеці, а і в Академії та поза її межами, оскільки окремого підрозділу масової роботи бібліотека не має.

Із розширенням площі бібліотеки, її структури, новим змістом наповнилася масова та виховна робота серед студентської молоді. В 2000 р. бібліотека мала 243 читачі,